

Anni Carlsson*

Poetik och rättvisa – om användning av skönlitteratur i juristutbildning

Bäste undersökningsledare, vad vill du att jag ska säga om ett brott som begåtts i en bok?

Ur *Fallet Meursault*, Kamel Daoud
(övers. Ulla Bruncrona)

1 Introduktion

För att bli jurist – alltså få ut en juristexamen – krävs mycket läsning. Lagtext, förarbeten, rättsfall och doktrin och andra rättskällor ska läsas för att förstå de rättsliga regler som sätter ramarna för vår gemensamma tillvaro i samhället. Och för att efter examen kunna arbeta som jurist krävs ännu mer läsning. Innehållet i rättskällor förändras konstant och för att kunna göra sitt jobb har en yrkesverksam jurist inget annat val än att fortsätta läsa genom hela karriären. Med denna text vill jag lyfta betydelsen av en annan slags läsning för juriststudenter (och jurister), nämligen läsning av skönlitteratur.

Den juridiken som jurister tolkar ur rättskällor opererar alltid i en verklighet. För att kunna tillämpa juridiken på denna verklighet krävs en djupgående förståelse av densamma. Ett sätt att få en förståelse av den mångfacetterade och föränderliga verklighet som juridiken verkar i är att läsa skönlitteratur. Romaner, dikter, noveller och pjäser gestaltar samma

* Varmt tack till Christina Douglas och Mattias Dahlberg för deras kommentarer på texten.

verklighet som juristen hanterar i sitt arbete – men från perspektiv som ofta förblir dolda när juristen närmar sig denna verklighet med rättskäl-lornas tunnelseende. Lite tillspetsat skulle det kunna sägas att juridikens uppgift är att få hela världen att rymma i en bok – lagboken – medan skönlitteraturen har gränslösa möjligheter att omfatta världen i all dess komplexitet i ett oändligt antal böcker. Just därför att juridiken och skönlitteraturen är förankrade i samma värld, kan skönlitteraturen hjälpa juristen att bli varse om verklighetens nyanser och spänningar som ligger gömda bakom paragrafer och prejudikat.¹

Syftet med detta kapitel är att argumentera för att kvaliteten på jurist-utbildningar skulle kunna höjas genom införandet av läsning av skönlitteratur som ett element i juristutbildningar. I kapitlet föreslås tre modeller för hur skönlitteratur kan användas i juristutbildningen, tillsammans med förslag på skönlitterära verk som kan tjäna som utgångspunkt för givande korsbefruktning mellan juridik och skönlitteratur. Kapitlet har följande upplägg. Först presenteras argument för varför läsning av skönlitteratur kan bidra till att höja kvaliteten på juristutbildningar. Därefter presenteras tre olika modeller som kan användas för att införa läsning av skönlitteratur som en del av utbildningar i juridik. Den första modellen går ut på att erbjuda en specialkurs som fokuserar på förhållandet mellan juridik och skönlitteratur. Den andra modellen handlar om att integrera skönlitterära texter i undervisning i materiell rätt inom olika rättsområden. Den tredje modellen, inspirerad framför allt av Handelshögskolans arbete med skönlitteratur, består av en frivillig bokcirkel utanför det ordinarie kursutbudet. Efter genomgång av modellerna presenteras exempel på skönlitterära verk som lämpligen skulle kunna användas inom juristutbildningar. Efter ett avslutande avsnitt ges en litteraturlista över de skönlitterära titlar som tagits upp i kapitlet.

¹ Att skönlitteratur hjälper jurister att bättre förstå den verklighet i vilken juridiken verkar betyder dock inte att jurister enbart borde ta del av realistisk skönlitteratur eller att genrer så som fantasy och science fiction inte skulle ha något att säga till jurister. Som vi kommer att se nedan förhåller det sig snarare tvärtom. Om användning av science fiction i juristutbildningen, se Jennifer Zedalis, "The Time-traveling Lawyer: Using Time Travel Stories and Science Fiction in Legal Education", *British Journal of American Legal Studies*, vol. 11, nr 2 (2022), s. 355–378.

2 Varför skönlitteratur?

För att kunna argumentera för att användning av skönlitteratur skulle höja juristutbildningens kvalitet måste det först klargöras vad som menas med kvalitet i detta sammanhang. Det finns förstås skilda uppfattningar om vad som utgör en (jurist)utbildning av hög kvalitet.² Frågan om juristutbildningens kvalitet kan antingen närmas genom att reflektera över syftet med högre utbildning i stort eller genom att fokusera på det snävare syftet med utbildning av blivande jurister. Jag menar att oavsett vilket perspektiv en anammar är det möjligt att argumentera för att läsning av skönlitteratur kan bidra till att höja kvaliteten i utbildning i juridik. Att också fokusera på de mer allmängiltiga aspekter av högre utbildning är relevant även därför att inte alla som studerar juridik gör det inom ramen för en yrkesutbildning som juristprogrammet. Överlag kommer dock kapitlets fokus vara på de juristutbildningar som leder till juristexamen. Först kommer jag diskutera fördelar med att använda skönlitteratur inom högre utbildning i stort och därefter specifikt i juristutbildning.

I pedagogisk litteratur framhävs ofta fördelar med användning skönlitteratur inom universitetsutbildningar med utgångspunkt i teorier om transformativ inlärning.³ Detta kan i sin tur kopplas till förståelsen av den högre utbildningens kvalitet som *transformation*. Att likställa kvalitet i högre utbildning med transformation innebär att utbildningen anses hålla hög kvalitet när den resulterar i att studenten genomgår en kvalitativ förändring.⁴ Paul Aswhin har argumenterat för en transformativ syn på kvalitet i högre utbildning och menar att det främsta syftet med högre utbildning inte är att förbereda studenter för arbetslivet. Istället är utbildningens huvudsakliga ändamål att transformera studenternas förhållande till kunskap och därigenom ändra hur de uppfattar vilka de är och vad de

² Om olika syner på kvalitet i högre utbildning, se Lee Harvey & Diana Green, "Defining Quality", *Assessment and Evaluation in Higher Education*, vol. 18, nr 1 (1993), s. 9–34. Om rättsliga förutsättningar för kvalitetsgranskning av högre utbildning i Sverige, med exempel från juristutbildningen, se Nick Dimitrievski, "Kvalitet i högre utbildning – Några reflektioner", i: Erik Björling m.fl. (red.), *Festskrift till Eva-Maria Svensson* (Uppsala: Iustus, 2024) s. 87–107.

³ Se t.ex. Chad Hoggan & Patricia Cranton, "Promoting Transformative Learning Through Reading Fiction", *Journal of Transformative Education*, vol. 13, nr 1 (2015), s. 6–25 och Christine Jarvis, "Fiction and film and transformative learning", i: Edward W. Taylor & Patricia Cranton (red.), *The Handbook of Transformative Learning: Theory, Research, and Practice* (San Francisco: Jossey-Bass, 2012), s. 486–502.

⁴ Harvey & Green, "Defining Quality", s. 18–19.

kan göra i världen.⁵ Den transformativa synen på högre utbildning framstår alltså snarare besläktad med bildningsideal än med en mer instrumentell inställning till utbildning. Transformation kan ställas i motsats till synen på kvalitet som *fitness for purpose*, där utbildningens syfte är att tillverka ”produkter” som uppfyller vissa specifika krav.⁶ I fråga om juristutbildning innebär detta att utbildningen producerar jurister som är lämpliga för de ändamål som jurister ska tjäna i samhället. De krav som en student måste uppfylla för att få ut en juristexamen specificeras vidare i högskoleförordning (1993:100). Jag menar att läsning av skönlitteratur skulle höja juristutbildningars kvalitet oavsett om dess främsta syfte anses vara transformation av studenter eller produktion av jurister.

Skönlitteraturens förmåga att främja transformativ inlärning har lyfts fram i pedagogisk forskning. Vad som framhävs är bland annat skönlitteraturens kapacitet att framkalla empati och identifiering samt dess förmåga att få läsaren att betrakta sin egen situation på avstånd.⁷ Chad Hoggan & Patricia Cranton har identifierat olika sätt på vilka läsning av skönlitteratur främjar transformativt lärande. Skönlitteratur fungerar som en *intellektuell katalysator* genom att öppna läsarnas ögon för nya perspektiv och framkalla kritisk reflektion. Enligt författarna är ett grundläggande element i transformativt lärande dess förmåga att få de studerande att uppfatta nya perspektiv och nya möjligheter att tänka och vara i världen.⁸ Vidare kan skönlitteraturen verka som en *känslomässig katalysator* genom att väcka starka känslor som stör eller motiverar läsaren till transformation. Läsning av skönlitteratur kan hjälpa läsaren att bli varse om andra möjligheter och främja läsarens vilja att förändras, vilket leder till ett transformativt lärande. Dessutom kan skönlitteraturen hjälpa studenterna att distansera sig känslomässigt och ifrågasätta djupt inrotade sätt att tänka och vara.⁹ Skönlitteraturen kan även erbjuda läsare förebilder (*role models*) som inspirerar till transformation. Hoggan & Crantons forskning visar att vissa studenter vid läsning av skönlitteratur ville eller alternativt inte ville identifiera sig med vissa fiktiva karaktärer.¹⁰

⁵ Paul Ashwin, *Transforming University Education – A Manifesto* (New York: Bloomsbury Academic, 2020).

⁶ Harvey & Green, ”Defining Quality”, s. 18.

⁷ Jarvis, ”Fiction and film and transformative learning”.

⁸ Hoggan & Cranton, ”Promoting Transformative Learning Through Reading Fiction”.

⁹ Hoggan & Cranton, ”Promoting Transformative Learning Through Reading Fiction”.

¹⁰ Hoggan & Cranton, ”Promoting Transformative Learning Through Reading Fiction”.

Således kan skönlitteratur bidra till att främja både studenternas intellektuella och känslomässiga utveckling.

Christine Jarvis framhäver särskilt hur skönlitteratur gör det möjligt att engagera sig i andra personers liv, som är mycket annorlunda jämfört med ens eget liv. På detta sätt kan läsaren komma i kontakt med människor som lever på utkanten av samhället, och som kan betraktas som hot eller fiender. Därigenom utvecklas studenternas empati för människor som är annorlunda än de själva och gör det möjligt för dem att föreställa sig andra sätt att leva.¹¹ Det är således skönlitteraturens förmåga att odla empati som ofta lyfts fram som en av dess främsta förtjänster.

I Sverige bedrivs juristutbildning framför allt som en yrkesutbildning. Juristexamen är en yrkesexamen som regleras i högskoleförordning (1993:100).¹² Inom svenska yrkesutbildningar har skönlitteratur använts åtminstone på läkarprogrammet, vilket nyligen har undersökts i en avhandling.¹³ Det kan noteras att empatiförmåga ingår i högskoleförordningens examenskrav för läkarprogrammet och flera andra yrkesutbildningar (framför allt inom vårdyrken men även för lärarutbildningar). För dessa yrkesexamina krävs ”förmåga att fortlöpande utveckla självkännet och empatisk förmåga”.¹⁴ Något sådant krav finns inte för juristexamen. Det borde dock vara okontroversiellt att hävda att en välutvecklad empatiförmåga är essentiell även för jurister. Läsning av skönlitteratur kan dock främja uppnåendet av vissa uttryckliga examensmål också för juristexamen. Enligt högskoleförordningen måste studenten för juristexamen bland annat ”visa kunskap om sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser” samt ”visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”. Vidare

¹¹ Jarvis, ”Fiction and film and transformative learning”.

¹² De krav som måste vara uppfyllda för juristexamen framgår av examensordningen i bilaga 2 där kraven för olika examina, inklusive, yrkesexamina, listas.

¹³ Anja Rydén Gramner, *Cold Heart, Warm Heart: On fiction, interaction, and emotion in medical education* (Linköping: Department of Behavioural Sciences and Learning, Linköpings universitet, 2022). För användning av skönlitteratur inom idrottsutbildningar se Olle Nordberg, ”Klara, färdiga – läs! En litteraturredaktiskt inriktad undersökning av skönlitterär boccirkelläsning inom olika idrottsutbildningar”, *HumaNetten*, nr 53 (2024), s. 78–110.

¹⁴ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning). Om undervisning om empati i högre utbildning se vidare Marika Sivertsson, ”Låt studenterna gå i någon annans skor”, *Universitetsläraren* (2025-05-26), https://universitetslararen.se/2025/05/26/lat-studenterna-ga-i-nagon-annans-skor/?utm_campaign=UL12_5juni_25 (besökt 2025-09-13).

krävs för juristexamen att studenten kan ”visa förmåga att inom området göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga och samhällsliga frågor, såsom de mänskliga rättigheterna och etiska aspekter” samt ”visa förmåga till ett självständigt och kritiskt förhållningssätt gentemot rättssystemet”.¹⁵ Skönlitteraturen kan bidra till att forma dessa förmågor och kunskaper hos juridikstudenter.

I antologin *Professional Education with Fiction Media* samlas texter om användning av skönlitteratur och andra fiktiva medier inom olika yrkesutbildningar så som vårdyrken och juridik.¹⁶ I inledningen till antologin identifieras tre huvudsakliga syften för användning av skönlitteratur (och andra fiktioner) i yrkesutbildningar. För det första kan skönlitteraturen öka yrkesutövarnas förståelse för andra människor och deras världsåskådningar. För det andra kan skönlitteraturen hjälpa att introducera komplexa koncept och dilemman inom yrket. För det tredje kan skönlitteraturen framkalla personlig och yrkesmässig reflektion och därigenom förbättra förmågan att tänka kreativt om sin roll och yrkesinläring.¹⁷ Överlag kan skönlitteratur främja ett mer kritiskt, kreativt och öppensinnat angreppssätt på yrkesutbildningar och förbereda studenterna att hantera sitt framtida komplexa och varierande arbete.¹⁸ Skönlitteratur kan särskilt erbjuda insikter i hur människor från andra kulturer och bakgrunder lever och förstår sina liv. Människor som har vuxit upp i (relativt) välstånd kan ofta ha svårigheter med att förstå attityder hos och beslut fattade av individer som kommer från mindre privilegierade bakgrunder.¹⁹ Detta är särskilt relevant för jurister som i sitt arbete kommer i kontakt med och ska biträda människor med olika bakgrunder. En del av de skönlitterära verk som presenteras nedan lyfter exempelvis särskilt fram klassperspektiv och minoriteters erfarenheter. Skönlitteratur kan således användas för att främja förståelse av kulturella, sociala och

¹⁵ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

¹⁶ Christine Jarvis & Patricia Gouthro (red.), *Professional Education with Fiction Media: Imagination for Engagement and Empathy in Learning* (Cham: Palgrave Macmillan, 2019).

¹⁷ Christine Jarvis, ”The Educational Power of Fiction – An Interdisciplinary Exploration”, i: Jarvis & Gouthro (red.), s. 1–26.

¹⁸ Patricia Gouthro, ”Educating Professionals to Think Critically and Creatively: Using Fiction to Teach in Professional Studies” i Jarvis & Gouthro (red.), s. 183–203.

¹⁹ Gouthro, ”Educating Professionals to Think Critically and Creatively: Using Fiction to Teach in Professional Studies”.

ekonomiska skillnader och uppmuntra reflektion över ens egen position i samhället.²⁰

Fördelar med att läsa skönlitteratur för jurister och juriststudenter har diskuterats flitigt framför allt i amerikansk litteratur. Exempelvis argumenterar C. R. B. Dunlop för att studier av skönlitteratur är en lämplig, och till och med en nödvändig, del av juristutbildning.²¹ Enligt Dunlop erbjuder skönlitteraturen bland annat möjligheten att nå bortom tekniska och begränsade studier av rättsregler samt betrakta juridiken som en del av en bredare civilisation. Vidare utmanar skönlitteraturen antaganden om rationalitet och rättsstatlighet samt lyfter fram viktiga men förbisedda aspekter av rättsprocessen.²² Dunlop menar att skönlitteraturen gör det möjligt att för jurister att betrakta juridiken utifrån – alltså från det perspektiv som de flesta människor har i förhållande till juridiken.²³ Dunlop beskriver skönlitteraturen som en depå av idéer och bilder om juridik och alternativa visioner som kommenterar på juristens idé om världen.²⁴ Vissa fiktiva rättssystem kan framstå som avskräckande och juridiken kan skildras som en destruktiv kraft i motsats till de mer positiva konnotationer som den annars har för jurister.²⁵ Som diskuteras nedan blir lagens skuggsidor särskilt synliga i dystopiska skildringar av samhällen där grundläggande mänskliga rättigheter och rättsstatliga värden har satts ur spel.

Vidare är skönlitteraturens förmåga att synliggöra rättssystemets mänskliga dimensioner en viktig aspekt. Enligt Robert Weisberg kan jurister läsa skönlitteratur för att få en bättre förståelse för juridikens konkreta mänskliga element som hamnar i skymundan av traditionella rättskällor. Därigenom kan skönlitteraturen bidra till att "humanisera" jurister.²⁶ Även Martha C. Nussbaum har i sin bok *Poetic Justice* betonat vikten av att jurister (och människor i allmänhet) genom skönlitteratur utvecklar sin litterära fantasi, som enligt henne utgör ett viktigt komple-

²⁰ Gouthro, "Educating Professionals to Think Critically and Creatively: Using Fiction to Teach in Professional Studies".

²¹ C. R. B. Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", *Cardozo Studies in Law and Literature*, vol. 3, nr 1 (1991), s. 63–110.

²² Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", s. 64.

²³ Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", s. 69.

²⁴ Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", s. 69.

²⁵ Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", s. 70.

²⁶ Robert Weisberg, "The Law-Literature Enterprise", *Yale Journal of Law & the Humanities*, vol. 1, nr 1 (1988), s. 1–68.

ment till rationell argumentation.²⁷ Längre ner presenteras flera exempel på skönlitterära verk som lyfter fram rättens mänskliga dimensioner genom att skildra individer som i olika former kommer i kontakt med juridiken och dess verkningar.

Det kan alltså argumenteras för att läsning av skönlitteratur gynnar jurister genom att stödja deras transformativa inläring och utveckla färdigheter som är centrala för deras yrkesutövning. Skönlitteratur kan dock även ha en positiv verkan på en ännu mer fundamental nivå, nämligen de för juristyrket helt väsentliga läs- och skrivförmågorna. Företrädare för juristutbildningar i Uppsala och Lund har lyft fram att dagens studenter har svårigheter med att ta till sig stora textmängder och saknar vana att läsa böcker.²⁸ Genom att införa läsning av skönlitteratur som ett moment i juristutbildningen tränas alltså också studenternas läsvana. Även advokater har uppmanats att läsa mer skönlitteratur för att bli bättre på att uttrycka sig på ett sätt som är begripligt för icke-jurister.²⁹

Sammanfattningsvis kan skönlitteraturen således främja såväl transformativ inläring som egenskaper och förmågor som är centrala för framtida jurister. Hur skönlitteratur rent konkret kan införlivas i juristutbildningen diskuteras härnäst.

3 Första modellen: specialkurs med fokus på juridik och skönlitteratur

Det första, samt det mest ambitiösa och resurskrävande, alternativet är att inom juristutbildning erbjuda en särskild kurs med fokus på förhållandet mellan juridik och skönlitteratur. Det kan handla om en obligatorisk eller valbar kurs som ges på antingen grund- eller avancerad nivå. Kurser som kombinerar juridik och skönlitteratur är en utväxt av forskningsfältet *law & literature* som studerar förhållandet mellan juridik och

²⁷ Martha C. Nussbaum, *Poetic Justice* (Boston: Beacon Press, 1995). Se även Martha C. Nussbaum, *Cultivating humanity* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1997), särskilt kap. 3 "The Narrative Imagination".

²⁸ Klara Matsdotter, "Universiteten om juriststudenter: 'Allt svårare att ta till sig stora textmängder'", *Affärsvärlden* (2024-10-03), <https://www.affarsvarlden.se/artikel/universiteten-om-juriststudenter-allt-svarare-att-ta-till-sig-stora-textmangder> (besökt 2025-09-13).

²⁹ Svante Weyler, "Därför bör advokater läsa mer skönlitteratur", *Advokaten*, Nr 9 2023 Årgång 89, <https://www.advokaten.se/tidigare-nummer/2023/nr-9-2023-argang-89/darfor-bor-advokater-lasa-mer-skonlitteratur/> (besökt 2025-09-13).

skönlitteratur.³⁰ *Law & literature* etablerade sig som en seriös rörelse vid amerikanska universitet på 1970-talet med ambitionen att föra juridiken närmare humaniora.³¹ Enligt en äldre kartläggning erbjöd under första halvan av 1990-talet över 80 av ca 200 law schools i USA kurser inriktade på *law & literature*.³² En senare genomgång visar att medan det år 1973 inte fanns några kurser i *law & literature* på amerikanska law schools, erbjöds inte mindre än 143 sådana kurser år 2018.³³ Även idag ger flera ledande amerikanska universitet kurser i skärningspunkt mellan juridik och skönlitteratur³⁴ och motsvarande kurser går även att hitta i andra länder.³⁵

Ett konkret exempel på en specialkurs med fokus på *law & literature* är kursen *Poetic Justice: Dostoevsky and Nabokov in the Shadow of the Law* vid UC Berkeley Law,³⁶ som jag hade förmånen att följa som åhörare under

³⁰ För en introduktion till law & literature se t.ex., Ian Ward, *Law and literature: Possibilities and Perspectives* (Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1995), Kieran Dolin, *A Critical Introduction to Law and Literature* (Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2007) och Kieran Dolin (red.), *Law and Literature* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018). För exempel på svensk litteratur som berör förhållandet mellan juridik och skönlitteratur, se t.ex. temanumret "Rätt och litteratur", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, vol. 33, nr 3 (2003), Stig Strömholm, *Lag och lyra: essäer om rättsvetenskap som humanistisk disciplin* (Uppsala: Iustus, 1989), Ove Bring, *De mänskliga rättigheternas väg – genom historien och litteraturen* (Stockholm: Atlantis, 2011) och Erik Svensson, "Essä om det straffrättsliga språkets begränsningar och potential", *Su/T* 2021 s. 85. Se också forskningsprojektet "Sabotage eller sam-vett?" vid Uppsala universitet, https://www.uu.se/forskning/forskningsprojekt/projekt?query=2024-02176_Formas (besökt 2026-02-02). För användning av litteraturvetenskapliga angreppssätt i juridisk forskning, se t.ex. Håkan Andersson, "Rättens narratologiska dimensioner – interaktion och konstruktion", i: Minna Gräns & Staffan Westerlund (red.), *Interaktiv rättsvetenskap*, s. 11–46.

³¹ Klaus Stierstorfer, "The Revival of Legal Humanism", i: Kieran Dolin (red.), s. 9–25.

³² Elizabeth Villiers Gemmette, "Law and Literature: Joining the Class Action", *Valparaiso University Law Review*, vol. 29, nr 2 (1995), s. 665–860.

³³ William J. Carney, "Curricular Change in Legal Education", *Indiana Law Review*, vol. 53, nr 2 (2020), 245–282, s. 270.

³⁴ Exempel på kurser som ges under läsåret 2025/26 är "Law and Literature: The Application of Law to Life" (Harvard Law School), <https://hls.harvard.edu/courses/law-and-literature-the-application-of-law-to-life-4> och "Law in Literature and Film" (Columbia Law School), <https://www.law.columbia.edu/academics/courses/36420> (besökta 2025-09-13).

³⁵ Se t.ex. kursen "Law and Literature" vid Newcastle Law School i Storbritannien, <https://www.ncl.ac.uk/mobility/newcastle/study-abroad/LAW3029> (besökt 2025-09-13).

³⁶ För en senare version av kursplan från 2023, se <https://www.law.berkeley.edu/php-programs/courses/coursePage.php?cID=32798&termCode=D&termYear=2023> (besökt

min tid som gästforskare i Berkeley år 2018. Kursen förde samma studenter från juridik och litteraturvetenskap som diskuterade verk av Fjodor Dostojevskij och Vladimir Nabokov ur rättsliga perspektiv. Utöver skönlitterära verk lästes även teoretiska texter om förhållandet mellan juridik och skönlitteratur. Seminarieledaren hade sin bakgrund i båda ämnena och blandningen av studenter från olika program bidrog till berikande samtal i klassrummet.

Det finns även exempel på att svenska högskolor har erbjudit kurser som kombinerar juridiska och skönlitterära ansatser. På Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet ges kursen Juridik & Fiktion (15 hp), där juridiska frågor studeras med utgångspunkt i skönlitteratur och film.³⁷ Kursen är en valbar kurs på avancerad nivå. Kurspaketet Brott och straff i verklighet och litteratur (15 hp) vid Mittuniversitet är också värt att nämnas, även om den kombinerar skönlitteratur med kriminologiska, snarare än juridiska, perspektiv.³⁸ Redan i början av 2000-talet ska flera svenska högskolor ha erbjudit kurser om förhållandet mellan rätt och litteratur: "Rätten och litteraturen" och "Rättens berättelser, berättelsens rätt" vid Stockholms universitet, "Lag och litteratur" vid Södertörns högskola samt "Rätt och litteratur" vid Örebro universitet.³⁹

Det hittills mest ambitiösa bildningsprojektet för studenter i juridik genomfördes vid Internationella handelshögskolan i Jönköping på 1990- och 2000-talet under ledning av "eldsjälen" Leif Alsheimer.⁴⁰ Studen-

2025-09-13). För fler exempel på specifika kurser på amerikanska law schools se t.ex. Judy Scales-Trent, "Using Literature in Law School – The Importance of Reading and Telling Stories", *Berkeley Women's Law Journal*, vol. 7, nr 1 (1992), s. 90–124 om en kurs som närmade sig icke-vita kvinnors rättsliga ställning i USA bl.a. genom läsning av skönlitteratur skriven av dessa kvinnor själva.

³⁷ <https://utbildning.su.se/utbildning/utbildningskatalog/ju/ju450f> (besökt 2025-09-13).

³⁸ <https://www.miun.se/utbildning/kurser/kriminologi/brott-och-straff-i- verklighet-och-litteratur2/> (besökt 2025-09-13).

³⁹ Leif Dahlberg, "Rätt och litteratur: Introduktion", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, vol. 33, nr 3 (2003), s. 3–15, s. 9 not 13.

⁴⁰ Core Curriculum – en bildningsresa. Utvärdering och beskrivning av ett bildningskoncept för högskolestudenter, Högskoleverkets rapportserie 2001:20 R, Leif Alsheimer, *Bildningsresan* (Stockholm: Prisma, 2004) s. 241 ff., Ulrika Öster & Tom Knutson, "Litteratur kan skapa förståelse för sammanhangen", *Advokaten*, nr 8 2019 Årgång 85, <https://www.advokaten.se/tidigare-nummer/2019/nummer-8-2019-argang-85/litteratur-kan-skapa-forstaelse-for-sammanhangen/>, Lotta Olsson, "'Kafka Har dom spelat på MTV'. Juridikläraren Leif Alsheimer tröttnade på okunskapen och lät studenterna läsa skönlitteratur", *Dagens Nyheter* (1999-03-07) (besökta 2025-09-13).

terna på det affärsrättsliga programmet fick ta sig igenom en obligatorisk "core curriculum-kurs", även kallad "bildningsworkshop", som bestod av inte mindre än 120 verk som studenterna läste under sin fyraåriga utbildning parallellt med övriga kurser. Detta innebar alltså läsning av i snitt 15 böcker eller andra texter per termin. Varje termin hade olika teman, så som "Makt och maktmissbruk", "Rätt och samhälle", "Ryssland, Sovjetunionen och kommunismen" och "Tredje riket – ondska". Bland annat lästes ett flertal klassiker av tysk och rysk litteratur. Förutom skönlitteratur innefattade litteraturlistan även samhällsvetenskaplig och humanistisk litteratur av tänkare från Machiavelli till Arendt. Bildningskursen var obligatorisk men gav inga högskolepoäng. Förutom läsning av böcker ingick en eller två seminarier och en tentamen per termin.⁴¹

Bildningskursens primus motor Leif Alsheimer beskrev den som en "toleranskurs", vars syfte var att göra studenterna till "hela människor", istället för enbart producera specialister i affärsrätt.⁴² Målet var att "bilda" studenterna, istället för att "enbart utbilda" dem.⁴³ Kursen syftade till att få studenterna att förstå vikten av att människor respekterar andra individer, demokratiska principer och rättsstaten.⁴⁴ Att utveckla den här typen av förståelse är nödvändigt för alla men kan nog beskrivas som särskilt central för just jurister. Enligt dåvarande Högskoleverkets utvärdering av core curriculum-kursen var den lyckad och nådde väl upp till sitt huvudsyfte samt utvecklade studenternas förmåga till självständig kritisk bedömning.⁴⁵ Kursen i Jönköping tog alltså ambitionen att erbjuda blivande jurister inte bara en utbildning som jurister men även bildning som människor på allvar. Att inte enbart förbereda studenterna för arbetsmarknaden utan också forma dem för livet är också ett centralt inslag i synen på den högre utbildningens kvalitet som transformation.⁴⁶

Det är således möjligt att införa studier i skönlitteratur i juristprogrammet som en valbar specialkurs eller som ett obligatoriskt element i utbildningen. Fördelarna med en fördjupningskurs är att den möjliggör en djupdykning i kontaktytorna mellan juridik och skönlitteratur. Det finns utrymme att läsa flera skönlitterära verk och till exempel bekanta sig med olika metoder och teoribildningar inom *law & literature*-rörelsen.

⁴¹ Core Curriculum – en bildningsresa. Se även Alsheimer, *Bildningsresan*, s. 241 ff.

⁴² Core Curriculum – en bildningsresa, s. 54.

⁴³ Alsheimer, *Bildningsresan*, s. 242.

⁴⁴ Core Curriculum – en bildningsresa, s. 58.

⁴⁵ Core Curriculum – en bildningsresa, s. 58.

⁴⁶ Se t.ex. Ashwin, *Transforming University Education*.

Nackdelarna är framför allt praktiska. Att ge en hel kurs med fokus på förhållandet mellan juridik och skönlitteratur är resurskrävande och förutsätter att studenterna är villiga att använda en del av sitt redan begränsade utrymme för fördjupningskurser för att studera förhållandet mellan juridik och litteratur istället för att utveckla sina kunskaper inom ett särskilt rättsområde. En tänkbar variant skulle vara att erbjuda den här typen av kurs som en valbar kurs inom forskarutbildningen, då doktorander i regel har mer tid och utrymme för att odla sina teoretiska intressen. En annan lösning skulle kunna vara att ge kursen i samarbete med en annan institution, där samverkan med litteraturvetare ligger närmast till hands. Att sammanföra studenter från både juridik och litteraturvetenskap skulle också kunna bidra till en mer nyanserad diskussion av förhållandet mellan rätt och skönlitteratur.

Det mest ambitiösa alternativet är förstås att anamma Leif Alshaimers anda och införa läsning av skönlitteratur som ett obligatoriskt moment i juristutbildningen. Att avverka 15 extra titlar per termin lär vara en realistisk målsättning för dagens studenter, men att läsa några skönlitterära verk per läsår vid sidan av annan kurslitteratur borde vara genomförbart (jämför t.ex. Handelshögskolans frivilliga läscirkel nedan). En obligatorisk kurs skulle också ha mervärdet att ge studenter som tidigare saknat intresse för läsning en möjlighet att bekanta sig med skönlitteraturen. Detta skulle bidra till att utveckla studenternas generella läs- och skrivförmågor – ett område där företrädare för juridiska fakulteter funnit utrymme för förbättring.

En sårbarhet med mer omfattande bildningskurser är att deras existens ofta är beroende av en enskild "eldsjäls" engagemang och arbetsinsats. Detta är något som även Högskoleverket uppmärksammar i sin annars berömmade granskning av core curriculum på det affärsrättsliga programmet i Jönköping, där Leif Alshammars var drivande kraft för bildningskursen.⁴⁷ Mycket riktigt försvann kursen efter det att Leif Alshammars lämnade högskolan.⁴⁸ Därför är det positivt om specialkurser med inriktning på skönlitteratur inom juristutbildningen har en bredare förankring inom lärarkollegiet.

⁴⁷ Core Curriculum – en bildningsresa, s. 59.

⁴⁸ Öster & Knutson, "Litteratur kan skapa förståelse för sammanhangen".

4 Andra modellen: skönlitteratur som stöd i undervisning i materiell rätt

Om det inte är möjligt att erbjuda studenter en hel kurs som kombinerar juridik med skönlitteratur, är ett annat alternativ att löpande införa skönlitterära inslag i övriga kurser på juristprogrammet. Detta kan innebära att skönlitterära verk används som underlag för inläring och diskussion av den materiella rättens innehåll. Skönlitteratur kan även läsas för att bredare belysa och problematisera underliggande strukturer inom ett visst rättsområde som nödvändigtvis inte är synliga vid en mer ytlig inläring av rättsreglers innehåll.

Ett viktigt element i juristutbildningar som använder sig av problem-baserad inläring, så som juristprogrammet i Uppsala, är att studenterna får öva sin förmåga att identifiera och lösa juridiska problem utifrån praktiska scenarion.⁴⁹ För lärare innebär detta att en viktig del av förberedelserna inför undervisningen ofta handlar om att hitta på fiktiva händelseförlopp som studenterna sedan har som underlag för att identifiera juridiska problem och tillämpa rättsregler på. Ett tänkbart alternativ är att istället använda redan existerande skönlitterära verk – antingen i sin helhet eller utdrag ur dem – som underlag för seminarier. Studenterna får sedan, precis som med scenarion som läraren själv skrivit, identifiera rättsliga problem och regler utifrån dessa skönlitterära verk.

Utmaningen med den här modellen är behovet av att hitta lämpliga skönlitterära verk som kan användas som seminariematerial. När en lärare själv författar seminarieuppgifterna är det mycket lättare att föra in de omständigheter och detaljer som gör att studenterna (förhoppningsvis) hamnar i korrekta rättsregler och uppmärksammar relevanta tolknings- och tillämpningsproblem. Skönlitteratur är i regel stökigare och rörigare än skraddarsydda seminarieuppgifter – men å andra sidan så är också verkligheten det. Den verklighet där studenterna en dag kommer att verka som jurister kommer innefatta mängder av rättsligt irrelevanta omständigheter som de måste lära sig att sortera bort.

En ytterligare svårighet kan vara att hitta utdrag som är tillräckligt kortfattande för att fungera som underlag för ett enstaka seminarium. Då kan kortare texter som noveller komma särskilt väl till hands. Ett mot-

⁴⁹ Hans Eklund & Sverker Scheutz, "Problemorienterad inläring i juristutbildningen", i: Marianne Dahlén & Mats Kumlien (red.), *Vänbok till Carl Gustaf Spangenberg* (Uppsala: Iustus, 2019) s. 87–115.

satt förhållningssätt är också möjligt – nämligen att bygga all eller stora delar av undervisning i ett ämne kring ett eller flera skönlitterära verk. Till exempel publicerades nyligen en lärobok i internationell rätt som lär ut det centrala folkrättsliga stoffet utifrån Harry Potter-böckerna.⁵⁰ Det finns även ett exempel på en lärare som lagt upp undervisningen av rättsstatsprincipen utifrån Harry Potters magiska värld.⁵¹ Som Jaakko Husa har noterat är rätten närvarande även i fiktiva samhällen, där Harry Potters universum utgör en populär miljö att leta rättsliga dimensioner i.⁵² Vidgas erfarenhetsbanken till att också omfatta användning av film i undervisning finns ännu fler exempel att inspireras av. Exempelvis har studenterna på Magisterprogrammet i internationell operativ juridik vid Försvarshögskolan fått tillgodogöra sig internationell straffrätt med hjälp av spelfilmerna *Kriget* (2015) och *Eye in the Sky* (2015). Undervisning i internationell straffrätt har delvis byggts kring filmerna som därmed förtjänat som det praktiska scenario som de relevanta rättsreglerna har tillämpats på. Den danska filmen *Kriget* har även utgjort utgångspunkten för rättegångsspel inom ramen för kursen.⁵³ Dessa exempel visar att det inte enbart är möjligt att använda fiktiva verk som enstaka exempel i undervisning utan faktiskt bygga upp stora delar av själva undervisningen kring dem.

Ett exempel på ett skönlitterärt verk som skulle kunna användas som motsvarande råstoff i juristutbildning är Hans Falladas verklighetsbaserade roman *Ensam i Berlin* (1947, oavkortat 2011, sv. 1948, 2012), som skildrar ett tyskt pars motstånd mot nazister under andra världskriget efter att deras son stupat på fronten. Antingen skulle hela verket kunna användas för att exempelvis identifiera vilka rättigheter och rättsstatliga principer som genomgående aktualiseras och åsidosätts under romanens

⁵⁰ Frauke Heidemann, *An International Law Perspective on Harry Potter: Explaining Core Principles of International Law by Testing their Relevance in the Wizarding World* (Cham: Springer International Publishing, 2024).

⁵¹ Samantha Halliday, in conversation with Christine Jarvis, "Using Harry Potter to Enhance the Critical Appreciation of Law or Questioning Whether the Rule of Law Is as Much a Reality as the Crumpled Horned Snorkack", i: Jarvis & Goutho (red.), s. 93–106.

⁵² Jaakko Husa, "Comparative law, literature and imagination: Transplanting law into works of fiction", *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 28, nr 3, (2021), s. 371–389, s. 383. I sin artikel använder Husa *Harry Potter*-böckerna som ett exempel.

⁵³ Samtal med Nobuo Hayashi, docent och lektor på Institutionen för operativ juridik och folkrätt vid Försvarshögskolan och ansvarig för kursen i internationell straffrätt inom ramen för Magisterprogrammet i internationell operativ juridik vid Försvarshögskolan.

gång. Eller så skulle fokus kunna ligga på ett kortare utdrag ur texten, till exempel kapitlet om rättegången där makarna till slut döms till döden. Utdraget skulle kunna användas som underlag för att undersöka relevanta processrättsliga principer och identifiera olika aspekter av rätten till rättvis rättegång som aktualiseras. Förutom dessa rent juridiska dimensioner kan romanen ge upphov till diskussion kring förhållandet mellan rätt och moral i ett samhälle där lagarnas innehåll står i strid med allmänna etiska principer. En något mer lättäm ingång till processuella rättigheters kärna kan alternativt gå genom Mumindalen, där en besynnerlig rättegång över en kappsäck äger rum vid syrenbuskarna i Tove Janssons *Trollkarlens hatt* (1948). Precis som i Falladas fall kan rättskipningen *Trollkarlens hatt* utgöra en utgångspunkt för en analys av grundläggande processrättsliga principer.

Ett annat alternativ är att använda skönlitterära verk för att kontextualisera och problematisera studenters förståelse av ett visst rättsområde (eller av rätten i stort). Till exempel skulle diskussion om ursprungsfolks rättigheter kunna fördjupas genom läsning av Linnea Axelssons diktepos *Ædnan* (2018) som lyfter fram samers historiska erfarenheter av förtryck. Där återfinns bland annat en poetisk redogörelse av Girjasmålet, som senare fick sin uppmärksammade final i Högsta domstolen.⁵⁴ Studier i svensk konstitutionell rätt skulle likaså kunna kompletteras med tillbakablickar på kampen för kvinnlig rösträtt så som den skildras i Elin Wägners roman *Pennskaftet* (1910). Linda Boström Knausgårds *Oktoberbarn* (2019) erbjuder ett inifrån-perspektiv på psykiatrisk tvångsvård och skulle kunna utgöra ett mer intimt tillägg till det annars opersonliga mötet med tvångsvårdslagstiftning. Undervisning i straffrätt skulle kunna kompletteras med skönlitterära skildringar av hur brottsligheten drabbar olika individer. Till exempel erbjuder Édouard Louis *Väldets historia* (2016, sv. 2017) en inblick i det komplexa känslomässiga, kroppsliga och rättsliga efterspelet av en våldtäkt och ett mordförsök. En frivillig eller obligatorisk bokcirkel inom ramen för kursen är ett möjligt sätt att inkorporera den här typen av skönlitterära verk i undervisningen.⁵⁵

⁵⁴ NJA 2020 s. 3. Vissa rättsliga spaningar i diktverket kom dock på skam när HD meddelade sin dom: "Inte kommer domaren/ släppa den segern/ hela vägen/ /till Högsta domstolen", Linnea Axelsson, *Ædnan* (Stockholm: Albert Bonniers förlag, 2018), s. 541.

⁵⁵ Mig veterligen har frivilliga bokcirkel inom ramen för kurser förekommit på Juridiska institutionen vid Stockholms universitet.

5 Tredje modellen: bokcirkel som frivillig bisyssla

Den tredje modellen skiljer sig från de första två modellerna på så sätt att den inte innebär att skönlitteratur integreras i juristutbildningens kärnkursutbud. Istället går den ut på att etablera läsning av skönlitteratur som en frivillig sidoverksamhet som löper parallellt med utbildningen.

Förebilden för den här modellen är Handelshögskolans bokcirkel *Literary Agenda*, där studenter får möjlighet att läsa ett antal skönlitterära verk under ett läsår.⁵⁶ Deltagarna delas upp i mindre grupper som samlas för att diskutera böcker under ledning av högskolans personal. Studenter som läser och deltar i samtal om ett visst antal böcker och skriver en reflekterande essä får ett intyg om *Literary Agenda* i sina examensbevis.⁵⁷ Sedan startåret 2018 har bokcirkeln omfattat sju verk per läsår;⁵⁸ för läsåret 2025/2026 ingår fem romaner.⁵⁹ En extern litteraturkunnig grupp väljer ut bokcirkelns böcker, som ska vara nya eller på annat sätt aktuella.⁶⁰ Enligt Handelshögskolans rektor Lars Strannegård tjänar bokcirkeln pedagogiska syften i dagens samhälle som är präglad av digitalisering och AI. Strannegård menar att läsning av skönlitteratur främjar reflektionsförmåga och empati – egenskaper som AI fortfarande saknar och som gör studenter till bättre yrkesutövare i framtiden.⁶¹

En motsvarande bokcirkel på en frivillig basis skulle även kunna införas på landets juristutbildningar. Inom ramen för juristprogrammen skulle läsecirkeln kunna utgöra en terminsöverskrivande mötesplats för studenter som är i olika faser av sina utbildningar. Precis som hos Han-

⁵⁶ <https://www.hhs.se/sv/samverkan/sse-initiatives/art-initiative/literary-agenda/> (besökt 2025-09-13). Frivilliga bokcirkelar för studenter organiseras även av Malmö universitet, <https://mau.se/nyheter/bokcirkelar-vacker-studenters-laslust/> (besökt 2025-10-12).

⁵⁷ <https://www.hhs.se/sv/samverkan/sse-initiatives/art-initiative/literary-agenda/> (besökt 2025-09-13).

⁵⁸ <https://www.hhs.se/sv/samverkan/sse-initiatives/art-initiative/literary-agenda/all-reading-lists-2018-2021/> (besökt 2025-09-13).

⁵⁹ <https://www.hhs.se/sv/samverkan/sse-initiatives/art-initiative/literary-agenda/> (besökt 2025-09-13).

⁶⁰ Matilda Källén & Johannes Äng, "På Handels har framtidens ledare bokcirkel på schemat", *Dagens Nyheter* (2024-01-12), <https://www.dn.se/kultur/pa-handels-har-framtidens-ledare-bokcirkel-pa-schemat/> (besökt 2025-09-13).

⁶¹ Källén & Äng, "På Handels har framtidens ledare bokcirkel på schemat". Se vidare Lars Strannegård, *Kunskap som känns* (Stockholm: Mondial, 2021), kap. "Den obildade affärsmannen".

delshögskolan skulle studenterna kunna träffas i mindre grupper för bok-samtal under ledning av juridiska institutioners personal.

Ett exempel på en roman som skulle kunna fungera som utgångspunkt för mångfacetterat meningsutbyte i ett bokcirkelsammanhang är norska Vigdis Hjorths roman *Arv och miljö* (2016, sv. 2018) som inrymmer en mängd juridiska perspektiv. Romanens huvudkaraktär har brutit kontakten med sin familj, eftersom de inte tagit hennes anklagelser om att hennes pappa begick incest mot henne på allvar. En arvstvist blossar upp inom familjen och utspelar sig mot bakgrund av de påstådda övergreppen. Förutom att handlingen berör rättsliga teman blev också själva romanen föremål för rättslig och etisk debatt i Norge. Familjen i romanen visade sig vara baserad på författarens egen familj och familjemedlemmarna menade att bokens påståenden om incest inte stämde. Hjorths syster skrev en egen bok som svaromål och hennes mamma krävde ersättning för kränkning av rätten till privatliv från en teater som skulle sätta upp romanen som en pjäs.⁶² *Arv och miljö* väcker alltså även frågor om autofiktionens rättsliga gränser och erbjuder därmed ytterligare stoff för samtal.

Det är förstås också möjligt att erbjuda en egen bokcirkel för varje termin, och därmed anpassa urvalet av skönlitterära verk utifrån de ämnen som då studeras. En fördel med den valfria bokcirkelmodellen är att studenter som deltar på frivillig basis kan tänkas vara mer motiverade, vilken i sin tur kan leda till mer engagerade diskussioner. Nackdelen med den frivilliga modellen är just att den är frivillig och riskerar att enbart locka studenter som sedan tidigare hyser intresse för skönlitteratur. Många studenter kan också uppleva att den tuffa studiegången på juristprogrammet inte lämnar utrymme för den typen av extraaktiviteter.

En intressant variant av en rättslig läsecirkel med en låg tröskel för deltagande är den digitala *Law and Literature* -serien som organiseras av Berkeley Judicial Institute vid UC Berkeley Law. Institutets syfte är att stärka samverkan med rättsväsendet och akademien.⁶³ *Law and Literature* -serien omfattar sex digitala läsecirkelmöten per läsår där deltagarna diskuterar utvalda skönlitterära verk under ledning av en litteraturprofes-

⁶² Tali da Silva & Lydia Farran-Lee, "Författarens mamma kräver norsk teater på 250 000", SVT Nyheter (2019-01-29), <https://www.svt.se/kultur/vigdis-hjorths-mamma-stammer-norges-nationalteater> (besökt 2025-09-13).

⁶³ <https://www.law.berkeley.edu/research/bji/about-us/> (besökt 2025-09-13).

sor. Titlarna innefattar både klassiker (t.ex. Shakespeare) och mer sentida verk (t.ex. Ian McEwan).⁶⁴

Oavsett vilket upplägg som väljs, är det som främst utmärker den tredje modellen ambitionen att skapa ett frivilligt och avslappnat forum för tankeutbyte om skönlitteratur utanför den faktiska utbildningens prestationskrav.

6 Från outsiders till advokater – exempel på verk och perspektiv

I detta avsnitt presenteras exempel på skönlitterära verk som lämpligen skulle kunna användas på juristutbildningar inom ramen för någon av de tre modellerna som beskrivits ovan. I princip går det säkert att hitta rättsliga dimensioner i vilka skönlitterära verk som helst. Här väljer jag dock att lyfta fram titlar där juridiken eller/och jurister har en framträdande roll eller som befattar sig med för samhället fundamentala frågeställningar med uppenbara rättsliga implikationer. Alla verk som diskuteras tas upp i litteraturlistan i slutet av kapitlet. Avsikten är att ge förslag på titlar som skulle kunna vara av särskilt intresse för jurister, inte att försöka fastställa en skönlitterär kanon för juridik. Listan omfattar några ”superklassiker” inom *law & literature*, dock finns många av de mest kanoniserade verken, så som Dostojevskij, Dickens, Kafka och Shakespeare inte med. Listan består medvetet främst av mer sentida titlar. Jag har valt ut verk som finns tillgängliga på svenska,⁶⁵ även om det förstås går att organisera kurser och bokcirklar på engelska eller andra språk. De studenter som deltar i Handelshögskolans *Literary Agenda* läser till exempel alla böcker på engelska.

En given kategori av intresse är verk där en eller flera centrala karaktärer är jurister. Genom att följa fiktiva juristers arbete får läsaren en inblick i olika yrkesroller som en juristutbildning kan leda till, både historiskt och i samtiden. Samtidigt reflekterar de rättsliga problem som litterära jurister sysselsätter sig med också ofta mer storskaliga samhällsfrågor. En klassiker i denna genre är Harper Lees *Att döda en härmtrast* (även

⁶⁴ <https://www.law.berkeley.edu/research/bji/events/24-25-lawlit/>, <https://www.law.berkeley.edu/research/bji/events/law-and-literature-25-26/> (besökta 2025-09-13).

⁶⁵ Jag har valt att hänvisa till verken med deras svenskspråkiga namn. Det första årtalet inom parentes anger året där titeln först publicerades på originalspråket, följt med året för den första svenska översättningen i förekommande fall.

Dödssynden) (1960), där advokaten Atticus Finch, verksam i 1930-talets amerikanska söder, tar på sig uppdraget som försvarare för en svart man misstänkt för att ha våldtagit en vit kvinna. Genom att följa Finchs arbete får läsaren en inblick i det amerikanska samhällets rasistiska strukturer både inom och utanför rätten. En annan roman där en jurists värv är tätt invävt i rådande spänningar i samhället är Louise Kennedys *Över gränsen* (2022, sv. 2023), som utspelar sig i 1970-tals Nordirland mot bakgrund av den pågående konflikten mellan katoliker och protestanter. Verket skildrar förhållandet mellan en ung katolsk kvinna och en äldre, gift protestantisk advokat, som i sitt arbete försvarar misstänkta IRA-medlemmar. Kennedys roman vittnar om hur en jurists elementära yrkesövning kan påverkas av och bli farligt sammanflätad med laddade samhällsförhållanden.

En roman som ger inblick i en mer modern jurists vardag är Sally Rooney's *Intermezzo* (2024), där en av huvudkaraktärerna är en irländsk jurist i 30-årsåldern som försöker manövrera både privata och yrkesmässiga utmaningar i dagens Dublin. Juridiska frågor han handskas med i sin yrkes- och privatliv innefattar könsdiskriminering och osäkra hyresförhållanden i den irländska huvudstaden drabbad av höga boendekostnader och bostadsbrist.

En nästan självklar kandidat för varje juridikstudents läslista är Ian McEwans roman *Domaren* (2014, sv. 2015). Bokens huvudkaraktär är en engelsk domare som i sitt yrkes vägnar tvingas besluta om ett barns liv eller död. Fallet som hon måste hantera handlar om en ung medlem av Jehovas vittnen som har ett medicinskt behov av en blodtransfusion men vägrar att ta emot den av religiösa skäl. Förutom den svåra rättsliga balansgången måste domaren även handskas med sitt havererande barnlösa äktenskap. McEwans roman berör frågor som har ett klart samband med högskoleförordningens krav att studenten för juristexamen ska ”visa förmåga att inom området göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga och samhälleliga frågor, såsom de mänskliga rättigheterna och etiska aspekter”.⁶⁶

För svenska jurister rekommenderas särskilt att ta del av den resa från barndom till livet som en medelålders advokat som tecknas i Torbjörn Flygts trilogi om Johan Kraft. Läsaren får följa hur sonen till en ensamstående arbetarmamma (*Underdog*, 2001) tar sig genom juristutbildning och notarietjänstgöring (*Outsider*, 2011) för att till slut bli en advokat

⁶⁶ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

med en egen byrå (*Slugger*, 2022). Johan Krafts resa är framför allt en klassresa och kan erbjuda både igenkänning och nya insikter för dagens studenter från varierande bakgrunder. Att problematisera juristutbildningen och juristyrket från ett socioekonomiskt perspektiv är särskilt angeläget med tanke på juridiska fakulteters arbete med breddad rekrytering.⁶⁷ Likt Johan Kraft möter många juridikstudenter studentlivet utan vare sig advokatpappor eller frackar i bagaget.

En ytterligare roman där juristyrkets klassdimensioner står i centrum är Marie NDiayes *Min är hämnden* (2020, sv. 2022). Precis som Johan Kraft har romanens huvudkaraktär maître Susane en arbetarklassbakgrund, något som också fått henne att känna sig om en juridisk outsider. När maître Susane får uppdraget som försvarare till en kvinna som dödat sina barn tror hon sig känna igen sin klients välbärgade make från ett avgörande ögonblick i sin egen barndom. Frågor om klass och maktförhållanden genomsyrar – på ett omvänt sätt – även relationen mellan maître Susane och hennes hembiträde Sharon, en papperslös migrant vars familj Susane anstränger sig för att hjälpa rättsligt.

Inte i någon av dessa romaner om jurister har dock juridiken någon egentlig huvudroll – snarare tvärtom. I samtliga verk är det i slutändan allt det andra – juristens liv utanför juridiken – som står i centrum och är viktigt på riktigt. Kanske är det just det som är en av de främsta poängerna med läsning av skönlitteratur inom ramen för juristutbildningen – att bli påmind om att det verkliga livet pågår utanför lagbokens pärmar. Genom att läsa om fiktiva juristers liv och gärning kan studenterna även reflektera över dessa karaktärer som möjliga förebilder – eller tvärtom identifiera vilket slags juristtillvaro de inte önskar sig själva i framtiden.⁶⁸

När det gäller för rättssystemet grundläggande frågor så som rättsstatlighet, demokrati, maktindelning och mänskliga rättigheter kan det vara berikande att rikta blicken mot fiktiva samhällen där dessa värden har rubbats. I detta sammanhang har vissa kända dystopier sin obestridliga

⁶⁷ Se vidare om arbetet med breddad rekrytering t.ex. vid Stockholms universitet, <https://www.su.se/juridiska-institutionen/utbildning/under-utbildningen/m%C3%A5ngfalds-projektet-1.507494>, vid Lunds universitet, <https://www.jur.lu.se/om-fakulteten/verksamhetsdokument/jamstallldhet-mangfald-likabehandling-och-breddad-rekrytering> och vid Uppsala universitet, <https://www.uu.se/medarbetare/stod-och-verktyg/kommunikation-och-marknadsforing/studentrekrytering/sarskilda-insatser/breddad-rekrytering> (besökta 2025-09-13).

⁶⁸ Se ovan i avsnitt 2 om hur skönlitteratur kan erbjuda både positiva och negativa rollmodeller.

plats. I takt med att demokratins pågående globala tillbakagång har verk som George Orwells *1984* (1949, sv. 1950), Ray Bradburys *Fahrenheit 451* (1953, sv. 1958) och Margareta Atwoods *Tjänarinnans berättelse* (1985, sv. 1986) fått förnyad uppmärksamhet och aktualitet.⁶⁹ Framför allt Atwoods skildring av en totalitär stat där kvinnorna förlorat kontrollen över sina kroppar och reproduktion har kommit att resonera kraftfullt till följd av inskränkningar av aborträtten i flera länder.⁷⁰ Från ett svenskt perspektiv kan det vara särskilt intressant att sätta på sig sina juristglasögon vid läsning av Karin Boyes *Kalloccain* (1940), där författaren målar upp en totalitär dystopi flera år innan sina internationellt mer kända manliga kollegor Orwell and Bradbury.

En mer sentida, men inte mindre skrämmande, dystopi går att finna i Paul Lynchs roman *Profetens sång* (2023, sv. 2024), som skildrar ett framtida Irland som fallit under ett totalitärt styre. Läsaren får följa fascismens frammarsch genom en fyrabarnsmamma och forskare vars make förs bort av en nyinrättad säkerhetstjänst. För den som kan sin konstitutionella rätt är Lynchs skildring av en krackelerande rättsstat full av kusliga godbitar. Samhällets grundläggande värderingar står på spel även i *Märket* (2021, sv. 2023) av Fríða Ísberg, där teknisk utveckling gjort det möjligt att ”empatitesta” människor. I framtidens Island får de som klarar testet en ”märkning” som bevis på sin duglighet som medborgare medan de som misslyckas hamnar i samhällets utkant. Romanen utspelar sig inför en stundande folkomröstning om att göra empatitestet obligatoriska och läsaren möter karaktärer med motsatta åsikter i frågan. Att betrakta empati som en eftertraktansvärd egenskap i medborgare (och jurister!) är en sak – och att rättsligt reglera den en helt annan. Även här finns en koppling till examenskravet att studenten ska kunna ”visa förmåga att inom området göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga och samhälleliga frågor, såsom de mänskliga rättigheterna och etiska aspekter”.⁷¹

⁶⁹ Erika Tulfo, ”Books like ‘The Handmaid’s Tale’ and ‘1984’ are flying off the shelves after the presidential election”, *CNN* (2024-11-07), <https://edition.cnn.com/2024/11/07/business/1984-handmaids-tale-books-election> (besökt 2025-09-13).

⁷⁰ Chris Bell, ”How the handmaid became an international protest symbol”, *BBC News* (2018-07-28), <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-44965210>, Tony Bravo, ”The Handmaid’s Tale’ red robes take center stage in women’s rights protests”, *San Francisco Chronicle* (2024-09-20), <https://www.sfchronicle.com/entertainment/article/handmaids-tale-red-womens-rights-19761615.php> (besökta 2025-09-13).

⁷¹ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

Verk där författare bearbetar sina egna, mer eller minder häftiga, sammandrabbningar med rättssystemet utgör en ytterligare kategori av böcker som med fördel kan integreras i juristutbildningen. Ett verk där författaren lyckas glida under lagens radar men där dess existens genomtränger hela berättelsen är Annie Ernaux *Omständigheter* (2000, sv. 2022), som skildrar hennes illegala abort i 1960-talets Frankrike. Även om författaren slipper undan rättsliga konsekvenser för den olagliga aborten vittnar boken om det fysiska och psykiska pris som kvinnor får betala i samhället där de saknar rättslig kontroll över sina kroppar. Ernaux bok är ett exempel på verk som i enlighet med examensmålen kan hjälpa studenterna att ”visa kunskap om sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser”.⁷²

Sällan beskrivs en författares egna sammanstötningar med lagens långa arm så direkt som i de två diktsamlingar som den dansk-palestinska poeten Yahya Hassan (1995–2020) hann publicera under sitt korta liv och karriär. Samtliga dikter i samlingarna *Yahya Hassan* (2013, sv. 2014) och *II* (2019, sv. 2020) är skrivna med versaler och saknar skiljetecken. Poeten skildrar sina konfrontationer med sociala och rättsvårdande myndigheter i dikter med namn som TVÅNGSOMHÄNDERTAGEN, ANHÅLLEN, KONTAKTFÖRBUD, HÅKTNINGSFÖRHANDLING och FÄNGELSERUTIN. Dikterna provocerar – särskilt den juridiskt skolade – och erbjuder ett sällsynt inifrån-perspektiv på vårdanstalter, häkten och fängelseceller i en tid där svenska anstalter fylls av unga lagförbrytare. Skönlitteratur som bottnar i författares egna erfarenheter kan således göra det möjligt att betrakta rättssystemets makt över människor från såväl offrets som förvarets perspektiv.

En annan diktsamling som kastar nytt ljus över bekanta juridiska begrepp är Ida Börjels *Konsumentköplagen: juris lyrik* (2008). Precis som titeln antyder är samlingen uppbyggd av paragrafer i en konsumentköplag – som dock markant skiljer sig från sin namne i lagboken. I sina dikter skapar Börjel nya nyanserade innebörder för begrepp som ”köpare”, ”säljare”, ”vara”, ”fel”, ”risk” och ”dröjsmål”. Därigenom synliggör poeten världsliga dimensioner av konsumentköp som annars förblir dolda bakom paragrafer och erbjuder tankeväckande perspektiv på lagens väsen. ”Lagen iscensätts varje gång den aktiveras” lyder en strof i 4 a § i Börjels konsumentköplag. Eller vidare i 9 c §: ”Det är upp till lagen vem som ska få prata och om vad”.

⁷² Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

Vidare kan skönlitteratur komma väl till hands inom rättsområden relaterade till snabb teknologisk utveckling, där juridiken har svårt att hinna ikapp verkligheten. När juridiken försöker hantera fenomen så som sociala medier, kloning och AI, finns ofta värdefulla perspektiv att hämta i fiktiva skildringar av samhällen där sådana teknikutvecklingar har dragits till sin spets. I fråga om sociala medier skildrar Dave Eggers roman *Circle* (2013, sv. 2014) en värld där ett kaliforniskt it-företag – ofta kusligt likt sina verkliga motsvarigheter – växer till att övervaka varenda vår av individers liv. Avseende mer avlägsna framtidsvisioner så som kloning och AI i form av människoliknande robotar tecknas mångbottnade bilder av dessa teknologier i flera fascinerande verk. I Kazuo Ishiguros roman *Never let me go* (2005) utmålas på ett lågmålt drabbande sätt en värld där kloning av människor blivit verklighet, men där klonerna inte kan förvänta sig samma rättigheter som sina mänskliga förlagor. De samhälleliga och moraliska implikationerna av AI blir i sin tur synliga i Ian McEwans *Maskiner som jag* (2019) som presenterar ett kontrafaktiskt förflutet där människoliknande robotar har introducerats i samhället. Precis som för klonerna i *Never let me go*, väcker romanen komplexa frågeställningar kring rättigheter för robotar som ser ut och beter sig som människor.⁷³ Läsningen av dessa typer av verk kan vidare bidra till uppnåendet av examensmålen för juristexamen genom att utveckla studenternas ”förmåga att inom området göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga och samhälleliga frågor, såsom de mänskliga rättigheterna och etiska aspekter”.⁷⁴

Vissa verk har paralleller till verkliga brott och frammanar fiktiva världar där brutala våldsdåd belyses genom röster som annars riskerar att förbli tysta. I *Kärlekens Antarktis* (2018) skildrar Sara Stridsberg ett grymt styckmord av en kvinna – som efter sin död är romanens berättare. Romanens brott har likheter till styckmordet i det uppmärksammade da Costa-fallet och Stridsberg låter mordoffret föra fram berättelsen och ge sitt perspektiv på det som skett. Tematiken i Stridsbergs roman kopplar också tydligt an till högskoleförordningens krav att studenterna för

⁷³ För en analys av robotars rättsliga status i *Maskiner som jag* samt i *Klara och solen* av Kazuo Ishiguro och *Frankenstein* av Jeanette Winterson, se Anni Carlsson, ”Persons or Property?: Legal Status of Humanoid Robots in Three Contemporary Novels”, i: Katja de Vries & Mattias Dahlberg (red.), *Law, AI and Digitalisation* (Uppsala: Iustus, 2022) s. 69–89.

⁷⁴ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

juristexamen ska ”visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”.⁷⁵

En annan roman med ekon av en verklig tragedi är Majgull Axelssons *Svalors flykt* (2023) som har inspirerats av det uppmärksammade fallet med Lilla hjärtat. Även i romanen har ett litet barn hittats död hos sina biologiska föräldrar efter att domstolen beslutat att flytta barnet dit från ett fosterhem. Romanen följer efterverkningar av dödsfallet, bland annat från offrets storasysters perspektiv som drömmer om att skapa sig ett självständigt liv bortom våld och fosterfamiljer. Kammarrättsdomaren som beslutade att flytta barnet tillbaka till de biologiska föräldrarna figurerar också i romanen och konfronteras med konsekvenserna av sitt beslut. Axelssons roman är ett ytterligare exempel på verk som kan bidra till att förfina studenternas förmåga att ”visa kunskap om sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser” samt ”visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”.⁷⁶

En roman där läsaren på allvar tvingas reflektera över förhållandet mellan juridik och fiktion är Kamel Daouds *Fallet Meursault* (2013, sv. 2016), där berättaren söker upprättelse för ett mord som begicks i en annan roman, närmare bestämt *Främlingen* av Albert Camus (1942, sv. 1946). *Främlingen* kan anses tillhöra *law and literature*-rörelsens kanon och förekommer regelbundet i både läslistor och forskning inom området.⁷⁷ *Främlingen* utspelar sig i Algeriet under tiden landet var en fransk koloni och i slutet av boken skjuter protagonisten Meursault en namnlös arab på en strand. Berättaren i *Fallet Meursault* är den mördade mannens bror, vars monolog utgör en uppgörelse med såväl ett av litteraturhistorias mest berömda mord som med Algeriets koloniala förflutet. *Fallet Meursault* kan betraktas som ett postkolonialt svaromål till Camus verk och romanen vrider och vänder på förhållandet mellan verklighet och fiktion, rättvisa och moral, historia och minne.

Ett ytterligare angreppssätt som kan tas i förhållande till skönlitteratur inom ramen för juristutbildning är att studera böcker som har varit eller fortfarande är förbjudna i vissa delar av världen. Att läsa och diskutera förbjudna böcker kan framför allt vara givande från ett yttrandefrihets-

⁷⁵ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

⁷⁶ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

⁷⁷ Villiers Gemmette, ”Law and Literature: Joining the Class Action”, s. 686, Ward, *Law and Literature*, s. 142 ff.

perspektiv och ge en bild av hur yttrandefrihetens gränser har dragits i olika epoker och platser. Vilka böcker som har bannlysts berättar också om värderingar i de samhällen där de förbjudits. Bannlysning av böcker vittnar om skönlitteraturens kraft och kastar avslöjande ljus på frågor om rätt och moral i de samhällen som svartlistat dem. Flera av de romaner som nämnts här har varit föremål för förbud. *Att döda en härmtrast*, *Tjänarinnans berättelse*, 1984, *Fahrenheit 451* och *Never let me go* är exempel på verk som av olika anledningar förbjudits av staten eller skolbibliotek.⁷⁸

Genomgående skulle det kunna hävdas att läsning av de skönlitterära verk som diskuterats i detta avsnitt kan bidra till uppnåendet av högskoleförordningens krav att studenterna för juristexamen ska ”visa förmåga till ett självständigt och kritiskt förhållningssätt gentemot rättssystemet”.⁷⁹ Som argumenterats ovan kan flera av dessa verk även främja förverkligandet av andra examenskrav. Vidare kan flera av verken tjäna de huvudsakliga syften som forskning har identifierat för användning av skönlitteratur i yrkesutbildning.⁸⁰ Blivande jurister får en chans att öka sin förståelse för andra människor och deras världsåskådningar genom läsning av Yahya Hassans poesi och romaner som *Fallet Meursault*. Med hjälp av romaner som *Domaren* och *Maskiner som jag* introduceras komplexa koncept och dilemman inom juristyrket, medan verk som *Min är hämnaden* och romansviten om juristen Johan Kraft har kapacitet att framkalla personlig och yrkesmässig reflektion.

7 Avslutning – Ingenjören Ishiguro och andra framtida jurister

Skönlitteratur kan utveckla studenters förståelse för världen som juridiken verkar i samt för vad juridiken och jurister gör med världen. Genom skönlitterära berättelser blir det möjligt att betrakta rättssystemets makt över människor både från perspektivet av jurister som utövar denna makt och från synvinkeln av de individer som i praktiken får bära rättsskipningens faktiska följder. Det kan handla om de bokstavligen livs-

⁷⁸ Lista över förbjuden litteratur, *Svenska PEN*, <https://www.svenskapen.se/lista-verbjuden-litteratur> (besökt 2025-09-13).

⁷⁹ Högskoleförordning (1993:100) bilaga 2 (examensordning).

⁸⁰ Se Jarvis, ”The Educational Power of Fiction—An Interdisciplinary Exploration” och avsnitt 2 ovan.

avgörande beslut som fattas av enskilda domare i Axelssons *Svalors flykt* och McEwans *Domaren*. Eller så är det blotta existensen av lagstiftning som leder till dramatiska konsekvenser för individen, så som i Ernaux *Omständigheter* som skildrar en olaglig abort. Möjligheten att iaktta lagarnas konkreta konsekvenser för de individer som drabbas av deras tillämpning är särskilt värdefull för framtida jurister. I sitt kommande värv kommer dagens studenter att vara både de som använder offentlig makt mot individer och de som biträder dem som är föremål för denna maktanvändning. Oavsett om det handlar om att leva sig in i den inre världen av ett våldtäktsoffer i *Väldets historia*, se världen genom en tvångsvårdad fyrabarnsmammas ögon i *Oktoberbarn* eller följa brottmålsprocessen ur den frihetsberövades synvinkel i *Yahya Hassans* dikter erbjuder skönlitteraturen möjlighet att uppleva juridiken och dess kraft på ett sätt som annars skulle vara svår fångat.

Vidare kan skönlitteraturen främja förståelse för demokratiska och rättsstatliga värden. Att internalisera dessa medborgerliga värderingar är ett centralt syfte med all bildning – men måste anses vara särskilt relevant för juriststudenter. När konstitutionell demokrati kapsejsar världen över utgör dystopiska klassiker som *Kallocain* och *1984* samt nyare verk som *Profetens sång* och *Märket* givande utgångspunkter för en reflektion över det svenska systemets motståndskraft.

Användning av skönlitteratur kan förbättra juristutbildningens kvalitet oavsett om den syftar till transformation eller produktion av skickliga jurister. Jag vill också understryka att läsning av skönlitteratur har ett värde i sig, alldeles oavsett de eventuella positiva bieffekter den genererar för juristkårens yrkesutövning eller för högre utbildnings bredare ändamål. Det behöver heller inte finnas en motsättning mellan juristprogrammets karaktär som yrkesutbildning och mer allmänbildande ambitioner. Inom ramen för juristutbildningen bör det finnas plats för båda.⁸¹ På samma sätt som den nyligen presenterade kulturkanonen för Sverige rymmer såväl tryckfrihetsförordningen som Tomas Tranströmers dikter⁸² borde det finnas utrymme för juristutbildningen att omfatta studier av såväl grundlagar som poesi.

William Twining har berömt beskrivit det som att juristutbildningar måste bestämma vilket slags juristideal den strävar efter: juristen som

⁸¹ Dunlop, "Literature Studies in Law Schools", s. 75.

⁸² SOU 2025:92.

”Pericles”⁸³ eller juristen som ”the plumber”.⁸⁴ För Twining är juristen som rörmokare någon som behärskar viss juridisk specialkunskap och besitter vissa tekniska färdigheter. För att bli en skicklig rörmokarjurist finns det ingen anledning att studera rörmokeris historia och filosofi eller komparativt rörmokeri.⁸⁵ Juristen som Perikles är istället en rättskunnig med en bredare allmänbildning – så som en föreställer sig en vis domare eller lagstiftare. Perikles-juristen har intresse för människans natur och kapacitet att tänka kritiskt och självständigt.⁸⁶ Enligt Twining är en förutsättning för att kunna formulera tydliga mål för juristutbildningar att det finns en tydlig bild av vilka slags jurister utbildningen vill producera. Här är dock både Perikles och rörmokaren otillräckliga ideal på grund av sin grovt generaliserande och orealistiska karaktär.⁸⁷ Vad det i slutändan handlar om är att hitta en balans mellan de två extremerna.⁸⁸

Även jag menar att framtida jurister ska ha drag av både Perikles och rörmokare. I nuläget behövs det dock mer Perikles, inte mer rörmokeri, i de svenska juristutbildningar. Inkludering av området ”lag och rätt” i Sveriges kulturkanon vid sidan av dikter, prosa och andra konstverk visar att juridiken är tätt sammanknuten med övriga kulturyttringar. Det räcker således inte att en jurist behärskar det tekniska hantverket utan hen bör även bekanta sig med juridikens bredare kulturella dimensioner. Så som Stig Strömholm beskriver det övergripande temat för sina essäer om rättsvetenskap som humanistisk disciplin, samlade i volymen *Lag och lyra*:

Juridiken som en del av kulturlivet, rättens närhet till litteratur och konst, juristhanteringen som något annat och mer än ett rent hantverk, som det förvisso också är (på samma sätt som arkitektur, och för den delen annan högre ingenjörskonst, både teknologisk och samhällelig, måste innefatta drag av humanistisk kunskap).⁸⁹

⁸³ Sv. Perikles, en atensk politiker och militär som levde på 400-talet f.Kr.

⁸⁴ William Twining, *Law in Context: Enlarging a Discipline* (Oxford: Oxford Univ. Press, 1997), kap. 4 ”Pericles and the Plumber”, s. 63–88.

⁸⁵ Twining, ”Pericles and the Plumber”, s. 64.

⁸⁶ Twining, ”Pericles and the Plumber”, s. 64–65.

⁸⁷ Twining, ”Pericles and the Plumber”, s. 82–83.

⁸⁸ Dunlop, ”Literature Studies in Law Schools”, s. 75.

⁸⁹ Stig Strömholm, *Lag och lyra: essäer om rättsvetenskap som humanistisk disciplin* (Uppsala: Iustus, 1989) s. 5.

Idealet för juristutbildningen, dess önskvärda ”slutprodukt”, skulle alltså i en mer modern tappning kunna beskrivas som ingenjören Ishiguro, en lagkunnig som besitter både rättsteknik och bredare bildning. Och vägen till detta ideal går genom skönlitterära verk av just Ishiguro och hans författarkollegor.

Det jag vill avsluta med är en konkret vädjan, för att föra ideal närmare verkligheten. Du som är lärare i juridik och läser den här texten har kanske upptäckt skönlitterära verk som berör ditt ämnesområde. Eller så tycker du att jag i mina litteraturförslag förbisett viktiga rättsområden och verk. Och så är det definitivt. Mitt syfte har som sagt varit att ge några exempel på verk av intresse för jurister, inte etablera en heltäckande litteraturbank. Oavsett vill jag uppmuntra dig att inte släppa taget om de skönlitterära verk som eventuellt börjat spöka i din hjärna. Fundera om de på något sätt skulle kunna inkorporeras i din undervisning. Kanske finns det en roman, novell, pjäs eller dikt som skulle passa in i seminarie-materialet för en viss kurs? Kanske skulle ett sådant verk kunna användas i något examinerande moment – som ett underlag för en hemtenta till exempel?⁹⁰ Eller varför inte organisera en bokcirkel som en del av kursen? Vidare är det möjligt att använda exempel inhämtade från skönlitteratur i undervisning av materiell rätt. Det är också möjligt att organisera rättegångsspel kring skönlitterära verk, på motsvarande sätt som gjorts i Försvarshögskolans undervisning av internationell straffrätt där spelfilm används som underlag. Om det inte framstår som görbart att integrera verket i kursmaterialet, är det alltid möjligt att helt enkelt tipsa studenter om boken. Det finns således flera konkreta sätt att använda skönlitteratur i juristutbildning och därigenom bidra till bildandet av framtida jurister som är minst lika mycket Ishiguros som ingenjörer.

⁹⁰ Som student på juristprogrammet i Uppsala hade jag en hemtenta i avtalsrätt baserad på en Bamse-seriestripp. Det är nog den mest minnesvärda examination som jag hade under juristutbildningen.

Litteraturlista

Margaret Atwood, *Tjänarinnans berättelse*

Linnea Axelsson, *Ædnan*

Majgull Axelsson, *Svalors flykt*

Linda Boström Knausgård, *Oktoberbarn*

Karin Boye, *Kallocain*

Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*

Ida Börjel, *Konsumentköplagen: juris lyrik*

Albert Camus, *Främlingen*

Kamel Daoud, *Fallet Meursault*

Dave Eggers, *Circle*

Annie Ernaux, *Omständigheter*

Hans Fallada, *Ensam i Berlin*

Torbjörn Flygt, *Underdog*

Torbjörn Flygt, *Outsider*

Torbjörn Flygt, *Slugger*

Yahya Hassan, *Yahya Hassan*

Yahya Hassan, *Yahya Hassan 2*

Vigdis Hjorth, *Arv och miljö*

Frída Ísberg, *Märket*

Kazuo Ishiguro, *Never let me go*

Tove Jansson, *Trollkarens hatt*

Louise Kennedy, *Över gränsen*

Harper Lee, *Att döda en härmtrast*

Édouard Louis, *Väldets historia*

Paul Lynch, *Profetens sång*

Ian McEwan, *Domaren*

Ian McEwan, *Maskiner som jag*

Marie NDiaye, *Min är hämnanden*

George Orwell, *1984*

Sally Rooney, *Intermezzo*

Sara Stridsberg, *Kärlekens Antarktis*

Elin Wägner, *Pennskaftet*